

Rok 1989 očima StB - zásah proti Čs. helsinskému výboru

22.4.2024 - Milan Bárta | Ústav pro studium totalitních režimů ČR

V čele Čs. helsinského výboru stál Jiří Hájek (1913-1993), v době Pražského jara ministr zahraničí. V srpnu 1968 protestoval v OSN proti invazi Sovětských vojsk. V roce 1970 byl vyloučen z KSČ, patřil k prvním signatářům Charty 77. Na snímku vpravo v roce 1980, kdy Státní bezpečnost perlustrovala všechny návštěvy, které k němu mířily (Foto Archiv bezpečnostních složek)

Konec roku 1988 a počátek roku 1989 přinesly nárůst počtu nejrozličnějších skupin, stojících v opozici proti vládoucí KSČ. Mezi jinými byl v listopadu 1988 založen Československý helsinský výbor, který navázal na práci Charty 77. Zaměřil se na rozpory řady československých zákonů s principy lidských práv, formulovanými v paktech Organizace spojených národů (OSN) a v Helsinské dohodě, kterou ČSSR signovala. Poukazoval i na individuální případy občanů nesouhlasících s režimem, kteří byli za své jednání tvrdě a nezákonně pronásledováni. Do čela výboru byl zvolen Jiří Hájek, bývalý ministr zahraničí z doby Pražského jara. Komunistický režim prostřednictvím Státní bezpečnosti činnost výboru monitoroval a proti aktivitám představitelů prováděl v dobové terminologii „aktivní opatření“.

Dne 20. dubna 1989 vyrazila vlakem do Varšavy delegace Československého helsinského výboru tvořená Jiřím Hájkem, Radimem Paloušem, Zdeňkem Jičínským a Michalem Dymáčkem. Mířili na zasedání Mezinárodní helsinské federace, které byl československý výbor členem a na které byli oficiálně pozváni. Podle zpráv agentury Státní bezpečnosti *„chtějí uvést do pohybu mechanismus dohledu nad dodržováním lidských práv v Československu.“* To jim však nemělo být dovoleno.

Ve čtvrt na dvě v noci 21. dubna byli všichni čtyři po provedení celní prohlídky na železničním přejezdu Petrovice vysazeni z vlaku a nebylo jim povoleno pokračovat v další cestě. Pro jistotu jim byly odebrány cestovní pasy s tím, že jim budou vráceny na příslušných OPV podle místa jejich bydliště. Hájkovi byl navíc zabaven text připravovaného vystoupení a Informační zpravodaj Čs. helsinského výboru č. 1/1989. Podle hlášení Státní bezpečnosti byla v příspěvku *„značně tendenčně hodnocena situace v oblasti práv a svobod občanů ČSSR, jakož i celková politická situace“* a tvrdilo se, že *„politika v ČSSR je založena na mocenském ovládnutí společnosti“*.

Následovaly protestní petice zaslané předsedovi vlády a ministrům vnitra a zahraničí, které však – stejně jako v dalších podobných případech – nepřinesly žádný výsledek. Státní bezpečnost byla v té době přesvědčená, že opozice proti komunistické vládě se dá potlačit mocenskými prostředky – perzekucí a násilím.

Čs. helsinský výbor stížností na porušování lidských práv Československu zasílal nejvyšším státním i stranickým funkcionářům

Každá zpravodajská služba představuje důležitý zdroj informací. Také ministerstvo vnitra v komunistickém Československu – především prostřednictvím státobezpečnostních složek – podávalo stranickým i státním (v tomto pořadí) funkcionářům informace, které nemohli získat jinými cestami. V podstatě šlo o informování o potencionálních nebezpečích jak zpoza hranic, tak uvnitř státu, i o jakýsi monitoring veřejného mínění. K tomu, aby mohly být zpracovávány souhrnné zprávy, musel být v rámci resortu vybudován informační systém, který by zpracovával informace postupně od nejnižších organizačních složek po centrálu a zpět. Hlavní zdroj informací o situaci v Československu přicházel ze Státní bezpečnosti, a to prostřednictvím analytického odboru II. správy Sboru národní bezpečnosti (SNB). Ten soustřeďoval poznatky získané na centrální i regionální úrovni vlastní operativní činností, tajným sledováním, nasazováním operativní techniky a zejména prostřednictvím tajných spolupracovníků. Na počátku roku 1989 byly každodenně zpracovávány tzv. denní informace, shrnující nejdůležitější události ze státobezpečnostního hlediska.

Související:

- První díl seriálu Rok 1989 očima Státní bezpečnosti - Lidové milice do zbraně!
- Druhý díl seriálu Rok 1989 očima Státní bezpečnosti - brutální zákroky a 1400 zadržených
- Třetí díl seriálu Rok 1989 očima Státní bezpečnosti - výbuch v Ústí nad Labem
- Čtvrtý díl seriálu Rok 1989 očima Státní bezpečnosti - soud s Václavem Havlem
- Pátý díl seriálu Rok 1989 očima Státní bezpečnosti - výhrůžky bombami
- Šestý díl seriálu Rok 1989 očima Státní bezpečnosti - únos letadla
- Sedmý díl seriálu Rok 1989 očima Státní bezpečnosti - zpráva o bezpečnostní situaci ČSSR

<https://www.ustrcr.cz/rok-1989-ocima-stb-zasah-proti-cs-helsinskemu-vyboru>